

POROČILO SELEKTORICE (53. FESTIVAL BORŠTNIKOVO SREČANJE, 2018)

Od 1. junija 2017 do 31. maja 2018 sem si ogledala 84 uprizoritev, ki so prišle v poštev za festivalsko selekcijo. Prijavilo se jih je 61. V primerjavi s prejšnjimi leti je letošnja sezona ponudila manj uprizoritev, nekaj na račun koprodukcij, temeljni razlog pa je v oklesteni produkciji nevladnega sektorja, ki vsako leto bolj – kakor nakazujejo tudi pretekla poročila selekcij – postaja alarmantno ogrožen. Razmerje med institucionalno in neinstitucionalno produkcijo se v odstotkih giba v razmerju 74 : 26. Sistemsko odzemanje javnega prostora (in s tem glasu!) nevladni sceni ni nič drugega kot načrtno ukinjanje angažirane kritike in raziskovalnih scenskih pristopov, ki v kontekstu celostne uprizoritvene scene pogosto predstavljajo tudi njen najbolj vitalen in eksperimentalen del. Bistvene komponente tokratne selekcije uprizoritev so v vzpostavljanju močnega odnosa do štirih pomembnih gledaliških elementov: skupnosti/skupnega, časa, metodoloških raziskav in kritičnosti do aktualnega stanja sveta. Njihovo naslavljanje občinstva je čisto in drzno, nekatere iščejo prioriteten učinek v dogodku samem (organski skupnosti med odrom in avditorijem), druge v stvarnosti, ko se gledališče konča in se refleksija videnega šele zares začne – v realnem. Torej, trajanje in stališča: izkustvo večurne skupnosti v sodobnem svetu izginja in nazorna nasprotovanja aktualnemu fašizmu, nacizmu in sovražni nestrpnosti do raznolikih manjšin so nujna. Tudi oziroma predvsem v gledališču je treba o tem govoriti.

Sezona 2017/2018 vsebinsko in estetsko ni radikalno odstopala od prejšnjih, posamezne repertoarne politike v javnih zavodih so se izpeljale po utečenih tirnicah; od starogrških dram do »preverjenih« klasikov, muziklov, adaptacij pa do najnovejše slovenske dramatike. Prisotnost dokumentarnih form je, denimo, nizka, se pa kaže izjemen porast žanra pripovedovanja znotraj gledaliških praks, prav tako letošnji repertoarji niso imeli pretiranega posluha za novejšo dramsko pisavo mlajše generacije. Udeležila sem se tudi skoraj vseh bralnih uprizoritev mladih dramatičark in dramatikov, ki so nastale v različnih kontekstih, potenciala je ogromno, vendar ga je potrebno čim prej sistematizirati, mu dati pravo institucionalno zaledje in ga ne obravnavati kot priložnostne, marginalne eksperimente.

Kot kaže selekcija, domačo gledališko sceno z velikim osebnim in profesionalnim pečatom sooblikujejo nekatera imena mlajše generacije (Rajić Kranjac, Divjak), izjemno lucidne režijske poetike, ki so se sočasno in z enako silovitostjo ter inovativnostjo sposobne opredeliti tako do izbrane teme kot do njene samosvoje in natančne odrske reprezentacije. Omenjena mlajša generacija celostno udejanja to, kar v gledališču pravzaprav najbolj pogrešam(o): eksperimentiranje s formo in hkrati trdno ohranjanje osebnega odnosa do vsebine/snovi. Tovrstne kombinacije pri že uveljavljenih imenih vse prevečkrat izostanejo, tam se nemalokrat čuti samozadostnost, izčrpanost, mestoma žal tudi neutemeljena sodelovanja. Eno od ključnih opažanj v pregledu celostne produkcije je, da je »aktualnost«, kakor jo največkrat (razen nekaterih izjem) razumejo gledališke ustvarjalke in ustvarjalci, pravzaprav še vedno

preveč anahrona. T. i. aktualnost se pogostokrat ponuja v vsebini/besedilih (ta intenca umetniških vodenj je povsem jasna), vendar nadaljnji uprizoritveni postopki pogosto ostajajo konvencionalni in načeloma ne ponujajo sodobnega gledališkega raziskovanja (preigravanja), ki bi lahko z različnimi režijskimi prijemi (kritično) redefinirali pomene in učinke starosti, spola in drugih performativnih znakov, tovrstne fluidnosti je malo in gledališče večinoma ostaja precej »biološko dosledno«. Kar gre vsekakor na škodo eksperimentu in predvsem svobodi – tako na strani igralcev in igralk kot občinstva.

Kljub temu da sem velikokrat prepoznala (dobronamerno) željo po aktivizmu, angažiranosti in vpeljavi sodobnih trendov na oder, je bil ta prenos vse prevečkrat ponesrečen oziroma premalo premišljen. Četudi je bilo kar nekaj pogledov, ki so želeli razpreti uvid v širše družbeno (tudi zatirano) okolje, jih – prepričana sem, da pogosto nevede in nehote – vse prevečkrat zaznamujejo škodljivi stereotipi. Naj bo to obravnavanje drugih ras, naslavljanje LGBT+ skupnosti ali »emancipirana« vloga ženske v družbi/umetnosti. Večinoma so uprizoritve še vedno ostale na točki, ko o zgoraj omenjenih temah le diskutirajo, jih katedrsko problematizirajo, namesto da bi jih že prakticirale, materializirale, celovito afirmirale v umetniške ustroje. In zdi se, da še vedno ni jasno: angažiranje igralk v glavne vloge ne more in ne sme nadomestiti angažiranja žensk kot dramatičark in režiserk, ki bi enakovredno sokreirale in zastopale gledališko sceno. Sprašujem se, ali ta nekritičen odnos do tradicionalnega razumevanja spolnih vlog (na vseh nivojih) in patriarhalnih korelacij, ki v osnovi zatirajo progresivnost kot tako, izhaja iz bojazni pred občinstvom (njegovega diktata okusa in pričakovanj) ali gre preprosto za strah in nesenzibilnost gledaliških ustvarjalcev in ustvarjalk.

Zala Dobovšek